

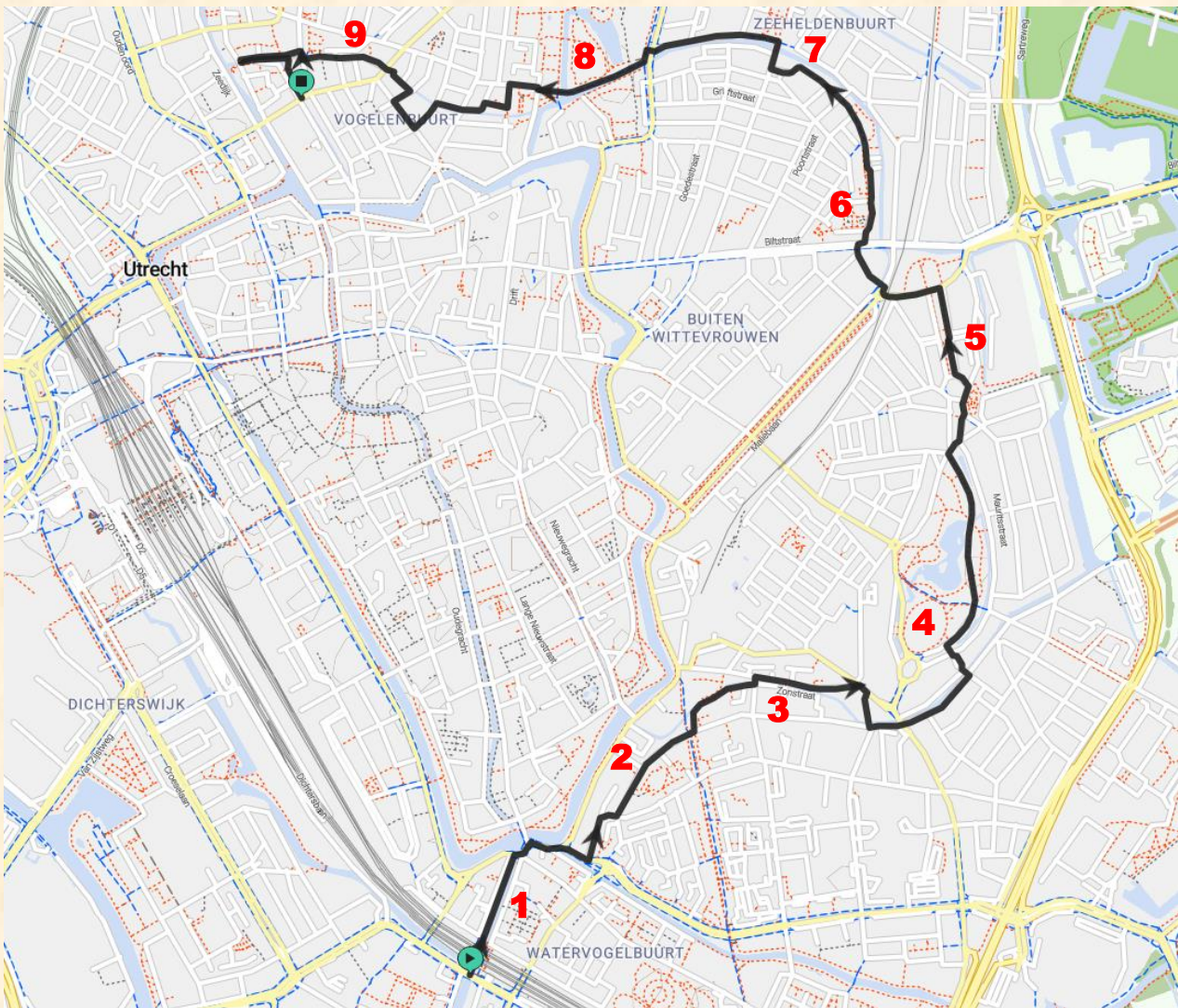

Geopark Heuvelrug Gooi en Vecht

Lek en Kromme Rijngebied - Geopad 182 – Minstroom en Oude Vecht

12-08-2021

Evenals in de meeste andere brochures van onze Reeks Op Geopad beschreven we ook in dit gidsje een wandelroute. Ze verbindt het station Vaartse Rijn met de plek waar een restant van de Oude Vecht uitmondt in de bredere huidige Vecht. De vijf kilometer lange route volgt zo veel mogelijk de deels gekanaliseerde restanten van de Oude Vecht. Dat is echter niet overal mogelijk.

Route 6,3 km. Voor de GPS RouteYou versie, [klik hier](#).

Tot aan de Biltstraat

1. Het eerste deel van de wandelroute volgt de secties Minstroom en Wilhelminaparkkwartier. Voor de wandeling langs de Minstroom volgen we vanuit het Utrechtse station Vaartse Rijn eerst de langs het gelijknamige kanaal gelegen Oosterkade. De Vaartse Rijn wordt er aan beide zijden geflankeerd door ten dele monumentale oude bebouwing. Aan de overzijde van het kanaal staat die langs de Westerkade.

2. Aan het eind van de Oosterkade laat het pleintje Ledig Erf ons kennismaken met de er de Utrechtse binnenstad bereikende Kromme Rijn. Die kunnen we rechts via een brug passeren. Voorbij de brug slaan we direct weer rechtsaf. Om even later links de Abstederdijk te volgen. We kunnen dan nog niet direct kennis maken met de Minstroom omdat die er verdween. Ze volgde vroeger de zone tussen de dijk en de Tolsteegsingel.

3. Pas voorbij de Looierstraat gaat de Minstream de Abstederdijk vergezellen. Ze verbergt er zich echter eerst achter de bebouwing. Dat wordt anders wanneer we het begin passeren van het in een openbaar pad getransformeerde deel van de Oosterspoorbaan.

We kunnen dan in een deels nog landelijk deel van het voormalige buitengerecht Abstede een eind langs de Minstream lopen. Daarbij worden successievelijk een openbare dierenweide en het volkstuintencomplex Abstede gepasseerd. Even later kan de Minstream alleen nog aan de overzijde gezelschap worden gehouden. Dat is er mogelijk op de Zonstraat. Intussen is de Minstream een wijde bocht naar rechts gaan maken. Dat blijft hij nog even doen, terwijl de Zonstraat ons dwingt rechtdoor te blijven lopen. We moeten dan dus weer afscheid nemen van de Minstream. Even later bereiken we een vijfsprong alwaar rechtsafslaan de mogelijkheid biedt andermaal contact te leggen met de voormalige rivierarm. We kunnen haar dan weer even volgen door linksaf te slaan.

4. Bij een beeldbepalende vroeg twintigste-eeuwse koepelkerk bereiken we daarna de Adriaan van Ostadelaan van de schildersbuurt. Ze overbrugt er de Minstream, die daarna nog over een korte afstand wordt begeleid door de Rembrandtkade. Om vervolgens over te gaan in een smal kanaal, dat eveneens gezelschap geniet van die Rembrandtkade en onderdeel was van een waterweg die de Minstream met de Biltse Grift verbond. Bij het begin van die waterweg is de Oude Vecht waarschijnlijk dichtgeslibd, waardoor we haar nu even niet verder kunnen volgen.

We doen er dan goed aan links de korte Louise de Colignystraat te volgen. Voor ons zien we dan al snel het wondermooie Wilhelminapark. We zouden rechts dan de door boeiende monumentale stadsherenhuizen geflankeerde Koningslaan kunnen volgen als we de sloot willen zien die waarschijnlijk een verbouwd restant van de Oude Vecht is. Nog meer inspireren zal ons echter een wandeling door een lommerrijk deel van het eind vorige eeuw aangelegde Wilhelminapark bij de Koningslaan. Waar bomen het goed doen op de oeverafzettingen van de Oude Vecht.

Om dat te beleven wordt nu de Koningslaan overgestoken. Er volgt dan een ontmoeting met een T-kruising, waar we rechts de verharde weg gaan bewandelen, die de oostkant van het vrij langgerekte park vrijwel in haar lengterichting doorsnijdt. Rechts van de weg passeren we dan het van 1925 daterende theehuis van het park.

De verharde weg brengt ons naar het oostelijk uiteinde van het park, waar we rechts het kleine rosarium Oudwijk passeren en voor ons een grote rotonde zien. In 2017 bezweek daar een bijna 170 jaar oude indrukwekkende solitaire bruine beuk aan de schimmelziekten die hij een aantal jaren daarvoor had opgelopen.

5. Intussen laat de Oude Vecht het andermaal weer helemaal afweten. Oorzaak was nu dat bij de Biltstraat op vrijwel dezelfde plaats een deel van de Biltse Grift werd gegraven. Vermoedelijk heeft de Oude Vecht voordien tussen de Emmalaan en Ramstraat naar het noordnoordwesten gestroomd. In het noordelijke "ontvechte" deel van het Wilhelminaparkkwartier en omgeving toont het geopad ons de door voorname en vaak ook architectonisch boeiende woonhuizen geflankeerde brede groene wandelpromenade Emmalaan. Die is aangelegd op gronden van het voormalige 19de-eeuwse buiten Het Hoogeland dat in de tachtiger jaren van de negentiende eeuw door de gemeente Utrecht werd aangekocht

Aan het eind van de Emmalaan krijgen we op de T-kruising met de Museumlaan het imposante neoclassicistische landhuis van het Hoogeland te zien. Het bepleisterde pand werd in 1825 gebouwd en tien jaar later aan beide zijden verbreed met een zijvleugel. Hendrik van Lunteren ontwierp het landschapsparkje waardoor het landhuis is omgeven. Na een en ander in ogenschouw te hebben genomen laat het geopad ons links de Museumlaan volgen. Al snel bereiken we dan de in 1870 aangelegde Oosterspoorbaan. Daarachter passeren we direct het noordoostelijke uiteinde van de met linden beplante brede wandelpromenade Maliebaan. Die is veel ouder dan de Emmalaan, want al in 1637 aangelegd. Op de baan mocht het in onbruik geraakte maliespel worden gespeeld. Daarbij gaat het er om een bal met een slaghout zo ver mogelijk weg te slaan.

Voorbij de Maliebaan kunnen we langs een restant van het buiten De Oorsprong via de straat Oorsprongpark naar de Biltstraat. Het gepleisterde neoclassicistische huis ervan werd in 1823 gebouwd, maar omstreeks 1880 aanmerkelijk vergroot. Niet lang daarna werd het buiten verkocht. En verrees op een deel ervan de luxe bebouwing waar we nu langs komen.

Vorbij de Biltstraat

6. Benoorden de Biltstraat is de er tot de Alexander Numankade tweetakkige Oude Vecht over grote lengte gekanaliseerd en met name de oostelijke Vechtbedding plaatselijk ook naar haar naaste omgeving verlegd. De vervangen delen van de rivierarm zijn rechte kanalen.

Op de wandelroute krijgen we die niet te zien. En kunnen we tot de Alexander Numankade alleen kennismaken met de interessante westelijke omgeving van de gekanaliseerde en deels verplaatste Vechtlopen. Die mogelijkheid bieden ons enkele op korte afstand van de westelijke Vechtloop vrijwel evenwijdig daaraan aangelegde straten en paden. Daar kunnen we geboeid raken door allerlei architectonisch interessante bebouwing van de voormalige veeartsenijschool en de later naar de Uithof verhuisde Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht.

Voor een nadere kennismaking daarmee gaan we vanuit de Biltstraat de Veeartsenijstraat in. Daar maken we links al snel een uitstapje via de Hoefijzerstraat. Rechts daarvan doen ons er drie om een vierkant plantsoen gesitueerde woninkjes aan een antiek hofje denken.

Na hierdoor te zijn geïnspireerd keren we terug naar de Veeartsenijstraat om die verder te gaan volgen. Links lopen we dan langs een lange rij lage oude panden met een boeiende dakpartij. Intussen scheidt ons rechts allerlei andere antieke bebouwing van de Biltse Grift. Die is ten noorden van de Biltstraat feitelijk echter de later wat gekanaliseerde en door een lommerrijke zone beschutte westelijke loop van de er tweetakkige Oude Vecht.

Rechts van de Veeartsenijstraat boeit ons vooral de enkele neogotische stijlkenmerken presenterende Paardenkathedraal. De naam ervan herinnert aan de tijd dat het een manège was. Even voorbij het tegenwoordig een culturele functie vervullende gebouw is het voormalige Dressuurpark nu een lommerrijk plantsoen.

In deze omgeving gaat de Veeartsenijstraat intussen successievelijk over in het Veeartsenijpad, Hoefsmederijpad en de Hoefsmederijstraat. Daarbij wijkt de hoofdontsluiting van de vroegere schoolzone even naar links uit. Aldus ontstond voldoende ruimte voor de bouw van het in 1919 voltooide anatomisch laboratorium, waar ook een kliniek voor kleine huisdieren werd ondergebracht. Dat gebouw kan worden gekwalificeerd als een inspirerend voorbeeld van de art deco architectuur. Evenals destijds het hoofdpstkantoor van de stad Utrecht werd het destijds ontworpen door Joseph Crowel.

Ter weerszijden van de hoofdingang wordt de voorgevel verlevendigd door een halfronde uitbouw. Het midden van de achtergevel presenteert zelfs een grotere versie van zo'n aanbouw.

De voormalige werkruimten van het gebouw zijn gegroepeerd om een centrale hal, waarboven een glazen koepel voor daglicht zorgt.

Na een in 1918 voltooide restauratie werd het pand grotendeels getransformeerd in een tien woningen tellend appartementencomplex.

7. Na de brede voorgevel van het gebouw te zijn gepasseerd biedt een T-kruising ons de mogelijkheid rechtsaf te slaan en vooral een zijkant van het pand te bewonderen. De Bekkerstraat brengt ons dan via een brug naar de door platanen gemarkeerde Alexander Numankade, die we links gaan volgen. Rechts van de kade raakte een vrij groot terrein in de eerste decennia van de vorige eeuw bebouwd. Er kwamen toen gebouwen met uiteenlopende functies te staan.

Tegen het eind van de vorige eeuw werd het terrein meer een woongebied. Daarbij verhuisde het er gevestigde gemeentearchief grotendeels naar de binnenstad van Utrecht.

Wie daaraan behoefte heeft kan nu bij de kade uitrusten op een bankje van het rechthoekige Kapurplantsoen. Het werd vanuit zijn vier hoeken diagonaal ontsloten door een padenkruis.

8. De Alexander Numankade brengt ons naar de Blauw Kapelse Weg die we oversteken. Aan de overzijde ervan kunnen we de Biltse Grift dan nog volgen via het er op een voormalig bedrijventerrein aangelegde, eind vorige eeuw geopende multifunctionele Griftpark.

De Biltse Grift wordt er thans aan beide zijden geflankeerd door een pad. Wij volgen het pad aan de rechter kant van er gekanaliseerde Oude Vecht. Vandaaruit kunnen we eventueel via een rondje het overgrote deel van het groengebied leren kennen.

We kunnen dan kennismaken met diverse voorzieningen ervan. Dat zijn onder andere een op de afgedekte voormalige stort gerealiseerd "natuurgebied", kinderboerderij, speeltuin, voetbalkooi, ronde uitzichtterp, restaurant en enkele aangeplante bosjes. Ook is er een grote vijver gegraven.

Aan de overzijde van de Biltse Grift herinnert aan de vroegere bedrijvigheid nog een tot appartementencomplex getransformeerd imposant gebouw. Daar functioneerden een fouragebedrijf en veevoederfabriek. Na de sluiting ervan werden er wooneenheden in gerealiseerd.

Vorbij het gebouw zien we links het korte zijkanaaltje dat de Biltse Grift met de Weerdsingel verbindt. Het werd in de vorige eeuw onder meer bevaren door de boottreinen die afval transporteerden.

Rechtdoor lopend passeren we via een brug het kanaaltje dat de stort aan de westzijde markeert en verlaten we even later het Griftpark. Op die plek eindigt het verbrede en gekanaliseerde deel van de Oude Vecht en begint de smallere Koekoeksvaart.

9. Die kunnen we echter lang niet overal gezelschap houden. Onze route gaat daardoor nu haken slaan. Daarbij volgen we successievelijk de Menno van Coehoornstraat, Jan van der Heijdenstraat, Simon Stevinstraat, Snelliuskade, Nieuwe Koekoekstraat links, Koekoek- en Havikstraat rechts. Daarbij kunnen we alleen op de Snelliuskade bovenlangs de Koekoeksvaart lopen. Vanuit de Havikstraat is dat ook nog weer even mogelijk wanneer we daar links de straat Nieuwe Keizersgracht inslaan. Maar worden we na het passeren van de Adriaan Bloemaertstraat geconfronteerd met het gedempte deel van de natuurlijke waterloop. We blijven de Nieuwe Keizersgracht echter trouw omdat het gedempte traject er herkenbaar bleef als een ondiep droogdalletje. We komen daardoor terecht op de T-kruising met de Merelstraat. Die wordt rechts dan heel even gevolgd om links het gedempte deel van de Oude Vecht te kunnen blijven volgen. Dat gebeurt dan langs de overzijde van de gedempte waterloop.

De daar aangelegde straat heet Zwarte Water. Dat was de naam van het net als de Oude Vecht deels gedempte gekanaliseerde rechter zijriviertje van de Oude Vecht. Stroomafwaarts van de monding ervan werd de Oude Vecht ook Zwarte Water genoemd. De straat Zwarte Water volgend bereiken we al snel een deel van het gelijknamige water dat niet werd gedempt. We naderen dan de ook behouden Oosterstroom. Dat is een vrij oud kanaaltje. Vroeger markeerde het de noordostrand van de ter weerszijden van de huidige Vecht ontstane rechthoekige Utrechtse voorstad Bemuurde Weerd. Die destijds zijn naam nog eer aandeed. De voorstad was dus ook ommuurd.

Het zal dus weinigen verbazen dat de oude voorstad ook aan de zuidwestzijde door een muur en gracht werd gemarkeerd. Die zijn echter allebei verdwenen. Aan de vrij korte noordwestzijde van de Bemuurde Weerd bleef de benedenloop van het Zwarte Water echter tot zijn uitmonding in de Vecht behouden. De Oosterstroom eindigt daardoor nog op een (scheve) T-kruising met het Zwarte Water. Bij deze driesprong zullen we geïnspireerd raken door de drie antieke met raderen bedienbare sluisjes die er de waterlopen markeren. Het waren waarschijnlijk sluisjes van de 19de-eeuwse Nieuwe Hollandse Waterlinie, waarmee ondiepe inundaties konden worden bewerkstelligd als dat militair opportuun leek.

Degenen die het Zwarte Water daarna nog tot zijn uitmonding in de Vecht gezelschap willen blijven seconderen kunnen vlak bij die rivier links van het Zwarte Water in een lommerrijk plantsoentje op een bankje uitrusten. Het bestaan ervan hebben we te danken aan een particulier die een perceeltje kocht om er een tuin aan te leggen.

Na de confrontatie van het Zwarte Water met de veel bredere Vecht gezien te hebben gaan we in tegenovergestelde richting via de route langs het Zwarte Water terug. Even voorbij de Oosterstroom duikt het geopad rechts dan echter een dat kanaaltje flankerende groenstrook in. Een voetpad brengt ons er naar het erf van de in 1913 gebouwde opvallend hoge stellingkorenmolen Rijn en Zon waar we links de Merelstraat weer opzoeken. Tweemaal kort na elkaar rechts afslaan wordt dan beloond met het bereiken van een halte vanwaar een stadsbus ons naar het Centraal Station van Utrecht kan brengen.

Samenvatting

De oudste noord- en zuidoostelijke buitenwijken van de stad Utrecht liggen grotendeels ter weerszijden van de later plaatselijk gekanaliseerde oudste bovenloop van de Vecht. Die rivierarm was onderdeel van een stroomstelsel dat eeuwenlang voornamelijk slechts een complex moerassige venen ontwaterde. En tientallen kilometers noordelijker het toenmalige Flevomeer van zoetwater voorzag.

Zuidoostelijk van de moerassen meanderde de Kromme Rijn naar het westnoordwesten. Daarbij hoogde de rivierarm met het door hem meegenomen losse bodemmateriaal vooral zijn naaste omgeving maar ook de eigen rivierbedding op. Aldus ontstonden stroomruggen met oeverwallen die soms door het rivierwater overspoeld of geperforeerd werden.

Als gevolg daarvan kwam het rivierwater even voor het gebied waar nadien het centrum van Utrecht ontstond ook terecht in de bovenloop van de Vecht. Die daardoor bovendien wat door de Kromme Rijn aangevoerd bodemmateriaal ging transporteren en afzetten.

Dat bleef zo tot de Kromme Rijn wat verder stroomafwaarts een andere bovenloop van de Vecht creëerde. De rivierarm deed dat vanuit de plek waar hij overging in de een meer westelijke koers prefererende Oude Rijn. Door dit gedrag kreeg de Kromme Rijn de beschikking over drie benedenlopen. Maar marginaliseerde hij tegelijk de betekenis van de oudere bovenloop van de Vecht.

Doordat de Kromme Rijn de Vecht een veelbelovende nieuwe bovenloop schonk ontstond een voor de handel belangrijke driesprong van waterwegen. Het is dan ook geen wonder dat in de omgeving ervan het centrum van Utrecht ontstond.

De oorspronkelijke bovenloop van de Vecht zou daardoor in historische tijd nog lang haar landelijke ambiance behouden. Maar ook gedeeltelijk verdwijnen. Een belangrijke oorzaak daarvan was ongetwijfeld de ontwatering van haar naaste omgeving. Die werd bevorderd door het graven van de oostelijke Utrechtse stadssingels. Maar ook het creëren van de waterweg Utrecht - De Bilt - Zeist. Voor de realisatie van deze vooral als de Biltse Grift bekend geworden verbinding werd het centrale deel van de oude Vechtbedding zelfs gekanaliseerd. Daarbij zou het over grote lengte in haar naaste omgeving worden vervangen door een recht kanaal.

In de tweede helft van de vorige eeuw verdween nog een deel van de noordelijkste Oude Vecht - sectie, doordat het werd gedempt. Al met al is de Oude Vecht lang niet overal in haar oorspronkelijke natuurlijke historische waarde gelaten.

Dat zou overigens ook de beide andere benedenlopen van de Kromme Rijn overkomen. In het reliëfarme deel van Midden Nederland zouden ze eerst net als het op de Kromme Rijn aansluitende deel zowel veel zand en fijner bodemmateriaal aanvoeren en achterlaten als grootschalig gaan meanderen. Waarop al in de Hoge Middeleeuwen werd gereageerd met het afsnijden van enkele grote rivierbochten.

De beschreven wandelroute leidt waar mogelijk langs restanten van de Oude Vecht of haar bedding. Daarbij kunnen ook enkele wijkparken en plantsoenen worden bezocht. Bovendien zijn op de route diverse architectonisch waardevolle gebouwen te zien.

Alle rechten met betrekking tot de tekst en het kaartmateriaal uit deze uitgave berusten bij stichting Telluris. Persoonlijk gebruik van de uitgave is toegestaan maar niet voor zakelijke en commerciële doeleinden tenzij dit schriftelijk met de rechthebbende(n) is overeen gekomen.